

Katie Tobin

Women's Environment and Development Organization (WEDO)

Egiturazko analisi feministaren ikuspegitik³ —zenbait hamarkadatan izandako lidergo intelektualean eta hegoalde globalaren interesen defentsan oinarritua— gaur egungo sistema ekonomiko neoliberalaren ondorio zuzena da krisi klimatikoa, baita gatazka orokortuak eta guztiz desparekotasunezkoak diren bizi-baldintzak ere.⁴ Neoliberalismoa, heteropatriarkatua, supremazismo zuria eta kolonialismoa natura eta emakumeak, neskak eta genero anitzeko pertsonak zapaltzeko eta esplotatzeko egitura eta iturri sistemikoak dira.⁵ Garapen feministaren eta finantziario klimatikoaren⁶ alde lan egiteak, beraz, gure mundua egituratzen duen sistema ekonomikoa eraldatzea eskatzen du, erauzketa baitu ardatz.

Iparralde globaleko herrialde aberatsen erantzukizuna da karbono-isuriaren kuota bidezko eta segurua gainditzearen % 92a eta munduko baliabide materialen erabilera gainditzearen % 74a; horien ia erdiak hegoalde globalean erauzten dira, iparralde globalaren kontsumo eta erabilerarako.

Iparralde globaleko herrialde aberatsen erantzukizuna da karbono-isuriaren⁷ kuota bidezko eta segurua gainditzearen % 92a eta munduko baliabide materialen erabilera gainditzearen % 74a; horien ia erdiak hegoalde globalean erauzten dira, iparralde globalaren kontsumo eta erabilerarako.⁸ Baina, gehiegikeria horiek nabarmen arintzeko eta beren ekintzengatik hegoalde globalari erreparazioak eskaintzeko erantzukizuna beren gain hartu beharrean, herrialde horiek gastu militarra handitzeari ematen diote lehentasuna oraindik ere, eta, ondorioz, larrialdi klimatikoa areagotzen da, eta ekintza klimatikorako nahiz zerbitzu publikoei eusteko beharrezkoak diren funtsak desbideratzen dira.⁹ Egiaz, justu kontrakoa egin beharko litzateke garapen jasangarria finantzatzeko, krisi klimatikoa arintzeko eta giza eskubideak bermatzeko: **finantza-sistemak, merkataritza-sistemak eta nazioarteko inbertsio-sistemak berregituratu, eremu fiskal egokia eta**

1. Itzulpena: AEIOU Traductores Sooc. Coop. Mad.

2. Egile beraren «Bidezko finantziarioa planeta eta bizitza babesteko» testuan oinarritutako artikulua. Testu hori txosten honetan dago jasota: Koherentzia Indizea 2025, Bidezko finantziarioa itxaropenezko etorkizun baterako. <https://www.indicedecoherencia.org/informe-2025/>

3. In *A Feminist and Decolonial Global Green New Deal: Principles, Paradigms and Systemic Transformations* (2021), Bhumika Muchhalak dio: «Ekologia politikoan errotutako ikuspegi feminista batek esan nahi du emakumeak ez direla gizabanako soiltzat hartzen, baizik eta botere-harremanak egituratzen dituen sistematzat hartzen dela generoa. Egiturazko feminismoa funtsezkoa da justizia klimatikoko alternatiba feministak sortzeko [...], zaintzen ekonomian oinarritutako esparru ekonomiko feminista bat sustatuz». https://wedo.org/wp-content/uploads/2022/04/FemEconClimate-ActionNexus_Brief_FemGND_UPDATED-4.7.22.pdf

4. Sanam Amin (2024). *Sistema-aldaketa pertsonentzat eta planetarentzat: Klimari, zorrari eta zaintzari buruzko proposamen feminista dekolonialak*. https://wedo.org/wp-content/uploads/2024/08/ActionNexus_AdvocacyBrief_SanamAmin_ES_FINAL.pdf

5. Feminist Action Nexus for Economic and Climate Justice (2022). *Kontzeptua eta eskaera giltzarriak*. https://wedo.org/wp-content/uploads/2022/05/ActionNexus_KeyDemands_ES.pdf

6. WEDO (2024). *Five Dimensions of Feminist Climate Finance*. https://wedo.org/wp-content/uploads/2024/11/WEDO_FeministClimateFinance_2024.pdf

7. Arimbi Wahono eta Katie Tobin (2024). *Justizia klimatiko eta ekonomikorantz: Joera giltzarrien analisi feminista bat*, 2024. https://economicstrends.wedo.org/wp-content/uploads/2024/12/ActionNexus_TrendsReport2024_ES_v2.pdf

8. Emilia Reyes (2024). *Desazkundearen ertzak: Iparralde globala, sektore kaltegarriak eta aberastasunaren kontzentrazioa*. Desazkundea justizia globalerako, 2. https://wedo.org/wp-content/uploads/2024/08/2.-Directions-of-Degrowth_ES.pdf

9. Arimbi Wahono eta Katie Tobin (2024).

[...] energia berriztagarrietarantzko eta gizarte jasangarrietarantzko genero-justiziadun benetako trantsizioak boterea eraldatu eta birbanaketa-justizia sustatu beharko luke, erregai fosilen industriaren kontrol ekonomikoa beste korporazio-multzo hegemoniko bati berresleitzera soilik mugatu beharrean.

subiranotasun ekonomikoa ziurtatzeko hegoalde globaleko herrialdeetan.¹⁰

Hala ere, gaur egun foro multilateraletan eztabaidatzen ari diren proposamen gehienetan ez zaie behar bezala heltzen ez ingurumen-suntsiketaren, ez desparekotasun ekonomikoen kausa sakon eta sistemikoei. Garapenerako Finantziarioari buruzko Nazioarteko IV. Biltzarra (FfD4, ingelesezko siglak), 2025eko uztailan Sevillan egin zena, aukera kritikoa izango zen egiturazko ikuspegi hori bultzatzen hasteko, justizia ekonomikoaren eta genero-berdintasunaren aldeko erakundeek aspalditik sustatua. Printzipioz, foro hori NBEn babespean deitu zenez, garapenaren finantziarioaz eta gobernantza ekonomiko globalaz erabakiak hartzean estatu kide guztien parte-hartze demokratiko eta inklusiboa berrmatuko zela espero zitekeen, ez NDFren, Munduko Bankuaren, ELGAren, G20aren eta G7aren eremu baztertzailaetan bezala. Praktikan, ordea, azken dokumentu huts bat izan da emaitza, eta, hori horrela izanik, alferrik galdu da aldaketa sistemiko baterako FfD4k eman zezakeen aukera.¹¹

Justizia klimatiko eta ekonomikoaren ikuspegi feminista batetik, premiazkotzat jotzen du gure makroekonomia gidatzen duten arauen erreforma integrala egitea, gure ekoizpen- eta kontsumo-sistemak barne, baliabide-erazketan eta hazkunde mugagabeen oinarritutako sistema batetik zaintzak eta gizarte-babesa lehenesten dituen sistema batera

igarotzeko.¹² Egiturazko eraldaketa horrek **genero-justiziadun trantsizio** bat izango luke, erregai fosilik gabeko energia-trantsizio ekitatibo bat barne —baina ez hartara mugatuta—,¹³ baita agenda eraldatzaile bat ere, gai hauekin: **baliabide-justizia eta desazkundera, desmilitarizazioa, erreparazioak** (zor ekologikoagatik, kolonialismoagatik nahiz esklabotzagatik), **zorra barkatzea** eta **justizia fiskala**.

Dokumentu hau alderdi horietako bakoitzaren inguruan gaur egun dagoen pentsamendu feministaren argudioen zirriborro laburra da, hegoalde globaleko analisi feministetan oinarritua nagusiki. Agenda integral hori mundu osoko eskubideetan oinarritutako garapen jasangarria ulertzea sustatzeko funtsezkotzat hartuta, dokumentuaren amaieran ikuspegi labur bat ematen da, azaltzeko benetan nola planteatu beharko litzatekeen **finantziario klimatikoaren egiturazko ikuspegi feminista** bat, egiturazko eraldaketaren ikuspegi horren atal gisa.

Gure makroekonomia osoaren trantsizioa genero-justiziarekin

Langile-mugimenduaren iraganeko eta oraingo analisisetan eta haren aktibismoan oinarrituta, energia berriztagarrietarantzko eta gizarte jasangarrietarantzko genero-justiziadun benetako trantsizioak boterea eraldatu eta birbanaketa-justizia sustatu beharko luke, erregai fosilen industriaren kontrol ekonomikoa beste korporazio-multzo hegemoniko bati berresleitzera soilik mugatu beharrean.¹⁴ Benetakoa eta bidezkoa den trantsizioak egitura kapitalistak eta kolonialak eraldatu eta zuzendu beharko litzateke, eta berriro erdigunean jarri komunitateak eta herrialdeak —eta haietan bizi diren emakumeak, neskak eta genero anitzeko pertsonak—, hegoalde globalean bereziki.¹⁵

Energia-iturri berriztagarrietarantzko trantsizioaren esparruan, gero eta eskari handiagoa dute ibilgailu elektrikoek eta energia garbiek, baita horiek

10. Bhumika Muchhala (2021).

11. Grace Arina (2025). *Feminist Reflections on the Fourth International Conference on Financing for Development*. <https://menafemmovement.org/feminist-reflections-on-the-fourth-international-conference-on-financing-for-development/>

12. WEDO (2024).

13. WEDO (2023). *Gender Just Transition: A Path to System Change*. https://wedo.org/wp-content/uploads/2023/12/WEDO_Just-Transition-Brief_COP28_Nov2023.pdf

14. WEDO (2023).

15. WEDO (2023).

biltegitratzeko behar diren bateriek ere, eta horrek trantsizio hori bultzatzeko beharrezkoak diren «mineralak eskuratzeko norgehiagoka estrategikoa» ekarri du (litioa, kobaltoa eta nikela, esaterako).¹⁶ Aurreikuspenen arabera, 2050erako, trantsizio energetikorako funtsezkoak diren mineralen eskaria % 500 inguru handituko da,¹⁷ inplikazio kezkarriekin, erauzketa-lekuetatik gertu dauden komunitateentzat batez ere. Litio-meatzaritzako proiektuen % 80 baino gehiago lurralde indigenetan kokatzen dira, eta, askotan, desplazamenduak eta desjabetzeak eragiten dituzte, ia onura esanguratsurik gabe energiako tokiko sarbideari dagokionez.¹⁸

Egiazkoa eta bidezkoa den trantsizioak bermatu behar du ingurumen-babesak eta giza eskubideen babesak sendoak izango direla, eta industriei aplikatuko zaizkiela benetako kontu-ematearekin, eta, horrez gain, mozkinen gaineko zerga bidezkoak eta sendoak ezarriko zaizkiela, interes korporatiboei boterea kendu eta inbertsioak egin ahal izateko osasunean, hezkuntzan, saneamenduan eta pertsona guztien (batez ere emakumeen, nesken eta genero anitzeko pertsonen) eskubideak betetzeko beharrezkoak diren beste zerbitzu publiko batzuetan.¹⁹

Desazkundera eta baliabide-justizia

Estraktibismo-mota bat beste batez ordeztu beharrean, trantsizio energetikoaren ikuspegi bidezko batek, ingurumen- eta ekonomia-justizia zabalago batekin, sektore batzuetan desinbertitzea eskatuko luke, beste sektore batzuetan inbertitzeko, eta, era horretara, gure planetaren mugak errespetatzeko eta baliabide-banaketarako ereduak deskolonizatzeko aukera izango litzateke.²⁰ **Baliabide-justizia** izeneko kontzeptu horrek lotura estua du **desazkunderaren** proposamenekin: gizartearen erabateko berrantolaketa, ekoizpena eta kontsumoa

Egiazkoa eta bidezkoa den trantsizioak bermatu behar du ingurumen-babesak eta giza eskubideen babesak sendoak izango direla, eta industriei aplikatuko zaizkiela benetako kontu-ematearekin, eta, horrez gain, mozkinen gaineko zerga bidezkoak eta sendoak ezarriko zaizkiela, interes korporatiboei boterea kendu eta inbertsioak egin ahal izateko osasunean, hezkuntzan, saneamenduan eta pertsona guztien (batez ere emakumeen, nesken eta genero anitzeko pertsonen) eskubideak betetzeko beharrezkoak diren beste zerbitzu publiko batzuetan.

modu ekitatiboan murriztuz, gizarteek energia eta baliabide naturalak gutxiago erauz ditzaten, eta, halaber, karbono-emisioak eta kutsadura murrizteko.²¹ Desazkunderaren proposamenek erregai fosilen industrietako desinbertsioa dute abiapuntu. Erregai fosilak ez ugaritzeko tratatu bat babesten dute aktiboki, eta horiek pixkanaka eta modu bidezkoan gainditzea nahi dute, erantzukizun historikoak kontuan hartuta.²²

Desazkunderaren gaineko proposamen feministek gizartea berregituratzearen alde egiten dute, bai gizartea hazkunderaren nagusitasunetik aldentzeko, bai hura birbanaketa ekitatibora eta zaintza-lanen lehenespenera bideratzeko.²³ Egiturazko analisi feministak Estatuaren egitekoa azpimarratzen du makrodinamika kapitalisten eta inperialisten eraldaketan nahiz denboraren erabilera

16. WEDO (2023).

17. Kirsten Hund *et al.* (2020). *Minerals for Climate Action: The Mineral Intensity of the Clean Energy Transition*. Washington: Munduko Bankua. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052423172525564/pdf/P16627806f5aa400508f8c0bdcba0878a3e.pdf>

18. Arimbi Wahono eta Katie Tobin (2024).

19. WEDO (2023).

20. Emilia Reyes (2024). *Desazkundera aktibismo multilateralerako*, Desazkundera justizia globalerako, 3.

21. Emilia Reyes (2024). *Zer da desazkundera?*, Desazkundera justizia globalerako, 1. <https://wedo.org/wp-content/uploads/2024/08/1>.

22. Emilia Reyes (2024). *Desazkunderaren ertzak: Iparralde globala, sektore kaltegarriak eta aberastasunaren kontzentrazioa*.

23. Diyana Yahaya (2021). *A Feminist Agenda for People and Planet: Principles and Recommendations for a Global Feminist Economic Justice Agenda*. *Feminist Blueprint for Action*. https://wedo.org/wp-content/uploads/2021/06/Blueprint_A-Feminist-Agenda-for-People-and-Planet.pdf

berrorientatzeko eta lanaren sexu-/genero-banaketa berrorekatzeko orduan.²⁴

Desmilitarizazioa

Militarizazioa da herrialdeen politika nazionalen inpaktu globala eraldaketa integral baten beharraren ulermen kolektiboan txertatzea eskatzen duen beste eszenatoki bat. Horrek barne hartzen ditu hala aurrekontu nazionalen osaera izugarri desberdina (iparralde globalean bereziki, baina ez hor bakarrik), nola base militarren ugaritzea (Ameriketako Estatu Batuetakoak nagusiki) hegoalde globaleko lur eta lurraldeetan. Armada estatubatuarraren urteko karbono-aztarna 205 milioi tona CO₂-koa da; eta armada frantsesarena, berriz, 8 milioi tona ingurukoa da, duela hiru urteko datuen arabera.²⁵ Gainera, eragin horiek larriagotu egin dira azkenaldian, Palestinako genozidioaren eta okupazioaren gorakadagatik eta Europako gobernuak gastu militarra handitzera jo dutelako, nazioarteko laguntzetako gastuaren kalterako.

Desmilitarizazioa, beraz, funtsezkoa da krisi klimatikoari aurre egiteko zein komunitateek beren burua eta lurra zaintzerik izan dezaten.²⁶ Militarismoan desinbertitzeak, desazkundearen eta birbanaketa-justiziaren ikuspegi feministekin bat egiteaz gain, aukera emango luke, halaber, zaintzen sektorean eta klima-aldaketaren aurkako jardueretan gehiago inbertitzeko, baita emisioak nabarmen murrizteko ere.²⁷

Erreparazioak

Benetan egiturazkoa den erreforma orok kolonialismoak eta esklabotzak eragindako kalteengatiko erreparazioak ere barne hartu beharko lituzke, eta horrek erreparazioak eta konpentsazioak ekarriko lituzke, bai eta gure egungo sistema globala

Desmilitarizazioa, beraz, funtsezkoa da krisi klimatikoari aurre egiteko zein komunitateek beren burua eta lurra zaintzerik izan dezaten. Militarismoan desinbertitzeak, desazkundearen eta birbanaketa-justiziaren ikuspegi feministekin bat egiteaz gain, aukera emango luke, halaber, zaintzen sektorean eta klima-aldaketaren aurkako jardueretan gehiago inbertitzeko, baita emisioak nabarmen murrizteko ere.

—kolonialismoaren eta esklabotzaren ondarea finkatu eta betikotu baino egiten ez duena— baztertu eta paradigma alternatiboetara jotzea ere.²⁸ Hegoalde globaleko kolonia ohiek hamarkadak daramatzate jasandako bidegabekeriengatik erreparazioak eskatzen. Alabaina, bidegabekeria horiek areagotu baino ez dira egin, COVID-19aren pandemiaren eta zorraren krisiaren gorakadaren eskutik.²⁹

Erreparazioek barne hartuko lituzkete konpentsazio ekonomikoak eta egitura global bidegabeen demokratizazioa, ondare kolonialak irautea ahalbidetu baitute,³⁰ eta, horrez gain, ingurumenaren eta giza eskubideen defendatzaileen babesa eta segurtasuna ere indartu beharko lirатеke.³¹ Erreparazio holistikoek mugimenduak aitorpena, ordaina eta konpentsazioa sustatzen ditu, eta giza eskubideen urraketak ez errepikatzeko bermea ere bai.³² Priya Lukkak ziurtatzen duen bezala, ez errepikatzeko berme horrek munduko finantza-arkitektura guztiz eraldatzea eskatzen du, egiturazko desparekotasunak sortzeari uzteko helburuarekin.³³

24. Emilia Reyes (2024). *Zer da desazkundera?*

25. Daniela Philipson García (2023). *Feminist Interventions: Resisting the Militarization of the Climate Crisis*. WEDO & CFFP. <https://wedo.org/security-for-whom-new-report-on-feminist-perspectives-on-militarism-climate/>

26. Sanam Amin (2024).

27. Daniela Philipson García (2023).

28. Priya Lukka, Sophie Efang eta Jessica Woodroffe (2023). *Reparations as a pathway to decolonization, Briefings, Gender and Development Network*. <https://static1.squarespace.com/static/536c4ee8e4b0b60bc6ca7c74/t/6465097a25d86e0ac4b6b290/1684343164214/Reparations+as+a+pathway+to+decolonisation.pdf>

29. Arimbi Wahono eta Katie Tobin (2024).

30. Arimbi Wahono eta Katie Tobin (2024).

31. Bhumika Muchhala (2021).

32. Bhumika Muchhala (2021).

33. Emilia Reyes (2024). *Desazkundera aktibismo*

Zorra barkatzea

Erreparazio-eskaera asko zorra barkatzeko eskaeren testuinguruan egiten dira, «legez kontrako zor gorrotagarri batzuen ordainketaren aldarean kaltetuak eta sakrifikatuak izan diren eta, gainera, orain krisi klimatikoaren alderik txarrena jasaten ari diren pertsonentzako erreparazio eta justizia» gisa, WOMINek eta CADTMAfriquek sustatutako 2020ko adierazpen batean azaltzen den moduan.³⁴ Bhumika Muchhalak azpimarratzen duenez, erreparazioetan oinarritutako ikuspegi batek aukera ematen du pentsamendua bideratzeko hala justizia klimatikora —galerei eta kalteei dagokienez bereziki—, nola zorraren justiziara, onartzen baitu «garapen-bidean dauden herrialdeen zorraren krisi kronikoak nazioen arteko botere-desparekotasunezko herentzia historiko batetik datozela, eta horrek herrialde horien ekoizteko zein barneko diru-sarrerak izateko ahalmena murriztu duela, aldi berean kanpo-zorra elikatuz». Zorra barkatzeak —justizia ekonomiko eta klimatikoko beste modu batzuekin batera, klima-aldaketaren aurkako borrokaren finantziazio egoki eta ekitatiboa barne— aukera ematen du «hazkundera, industrializazioa, interes komertzialak eta garapenerako funtsen mailegu-emateen interesak lehenetsi dituzten garapen-ereduetatik aldentzeko», Sanam Aminen analisiaren arabera.³⁵

Hamarkadetan zehar, Nazio Batuen babespean zorra birnegoziatzeko mekanismo multilateral bat izan da berrereka horri ekiteko funtsezko proposamena, hartzekodun guztien zor guztiak barkatzeko eta/edo berregituratzeko bide bat irekitzeko helburuarekin.³⁶ Garapenerako finantziatorako gizarte zibilaren mekanismoaren gaur egungo proposamenak, Eurodad eta beste eskualde batzuetako «DAD» sare kideak buru direla, zor subiranoari buruzko Nazio Batuen esparru-konbentzio bat eskatzen ari dira.³⁷ Zorrari buruzko

negoziazioak argi eta garbi Nazio Batuen babespean kokatuta, eztabaidak eszenatoki demokratiko batean garatzea ziurtatuko litzateke, «herrialde bat, boto bat» printzipioari jarraituz, aro kolonialeko arrastoetan ainguratuta jarraitu beharrean, Bretton Woodseko erakundeak bezala, edo G20 bezalako legez kontrako talde berriek harrapatuta.

Bereziki garrantzitsua da hori. Izan ere, 2024an, klima-aldaketaren aurrean zaurgarrienak diren herrialdeen zorraren zerbitzuaren ordainketak maximo historikoetara hurbildu ziren, txarrenak azken hiru hamarkadetan gutxienez.³⁸ Herrialde horiek munduko zorpetuenen artean daude oraindik ere, eta zorraren zerbitzuaren kostuak funtsik gabe utziko ditu, nahiz eta herrialde horiek izan, hain justu, inpaktu klimatikoetara egokitzeko horiek gehien behar dituztenak.³⁹ 2024an, klima-aldaketaren aurrean zaurgarrienak ziren 50 herrialdeek batez beste beren diru-sarrera publikoen % 15,5 bideratu behar izan zituzten gutxienez kanpo-zorrera, 2010ean halako lau.⁴⁰ Hori gutxi balitz, gero eta zor handiagoak presioa egiten die gobernuei, zor hori erauzketa-industrien hedapenaren bidez finantzatu dezaten, eta horrek larriagotu egiten ditu biodibertsitate-galeraren kausak eta ondorioak eta krisi klimatikoa bera.⁴¹

Justizia fiskala

Bidegabekeria fiskalak hegoaldeak iparraldera egiten den etengabeko aberastasun-transferentzia garbia dira.⁴² Ondorioz, gero eta handiagoa da zorraren krisia, nahiz eta egiaz milaka milioi dolar zor zaizkion hegoalde globalari, iparralde globalak betiketutako

assets.nationbuilder.com/eurodad/pages/4688/attachments/original/1729260440/04_debt-architecture-briefing-ES-oct18.pdf?1729260440

38. Debt Justice (2024). *Debt payments for climate vulnerable countries hit highest level since at least 1990*. https://debtjustice.org.uk/wp-content/uploads/2024/05/Debt-payments-climate-vulnerable-countries_06.24.pdf

39. Arimbi Wahono eta Katie Tobin (2024).

40. Debt Justice (2024).

41. Jessica Dempsey et al. (2024). *Galera esportatzen: Nazioarteko finantza-sistemak nola mugatzen duen biodibertsitatearen etorkizuna*, The Centre for Climate Justice, Climate and Community Project, and Third World Network. <https://climatejustice.ubc.ca/wp-content/uploads/sites/45/2024/07/Exporting-extinction-SP.pdf>

42. Bhumika Muchhala (2021).

multilateralerako.

34. CATDM & WOMIN (2020): *Deia Afrikako Batasunari, estatuburu afrikarrei, nazioarteko finantza-erakundeei, mailegu-erakunde txinatarrei eta hartzekodun pribatuei, zor afrikarra guztiz eta baldintzarik gabe ezeztatzeke!* https://drive.google.com/drive/folders/1q4jdd3rONXWbdSfKQJZRm_Wf28yRf-qY

35. Sanam Amin (2024).

36. Bhumika Muchhala (2021).

37. Iolanda Fresnillo et al. (2024). *Zor Subiranoari buruzko Nazio Batuen Esparru Konbentzioa: Zorraren arkitektura berri bat eraikitzea justizia ekonomikorako*, Eurodad. <https://>

Hortaz, justizia fiskala funtsezkoa da pertsonen zein planetaren ongizatea babesten duten eskubideetan oinarritutako ekonomia feminista eta dekolonialak eraikitzeko ahalegin kolektiborako, galdutako diru-sarrera fiskalak jarduera ekonomikoa garatzen den herrialdeetan geratuko direla bermatuz, eta, horretarako, enpresei zigorak jarriko zaizkie arau-haustek egiteagatik.

esklabotzagatik, kolonialismoagatik eta ingurumena suntsitzeagatik.⁴³ Legez kontrako finantza-fluxuak direla-eta —zerga-ihes, -desbideratze eta -abusua barne, baita paradisu fiskaletan aberastasuna pilatzea ere—, gero eta txikiagoak dira hegoalde globaleko herrialdeen gastu publikorako erabilgarri dauden diru-sarrerak. Adibidez, urtero 347 600 milioi dolar estatubatuar (USD) galtzen dira, korporazio multinazionalak beren irabazien zati handi bat atzerrira desbideratzen dutelako zerga gutxiago ordaintzeagatik; zerga-abusu globalagatik urtero galdutako 492.000 milioi USDen guztizkoaren bi heren dira horiek.⁴⁴ Afrikan soilik, 89.000 milioi dolar inguru galtzen dira urtero legez kontrako finantza-fluxutan, eta iturri komertzialetakoak dira gehienak, zerga-abusuak barne.⁴⁵

Hortaz, justizia fiskala funtsezkoa da pertsonen zein planetaren ongizatea babesten duten eskubideetan oinarritutako ekonomia feminista eta dekolonialak

eraikitzeko ahalegin kolektiborako,⁴⁶ galdutako diru-sarrera fiskalak jarduera ekonomikoa garatzen den herrialdeetan geratuko direla bermatuz, eta, horretarako, enpresei zigorak jarriko zaizkie arau-haustek egiteagatik.⁴⁷ Bhumika Muchhalak «errekuperazio dekolonial»⁴⁸ gisa planteatuta, eskubideetan oinarritutako ekonomiaren funtsezko alderdi bat da justizia fiskala, eta honela definitzen dute CESRek eta Christian Aidek: «Loratzen ari den planeta batean pertsona guztiak duintasunez bizi ahal izateko beharrezkoak diren baldintza materialak eta gizarte- eta ingurumen-baldintzak bermatuko lituzkeena».⁴⁹

Nazioarteko lankidetzak fiskalari buruzko Nazio Batuen esparru-konbentzio bat sortzen hasteko NBereen Batzar Orokorrak egin berri duen akordioa urrats erabakigarria da araudi-ingurunea indartzeko, hau da, mugaz gaindiko zerga-abusuekin amaitzeko, legez kontrako finantza-fluxu guztiak prebenitzeko eta aberastasunaren eta irabazien gaineko gutxieneko zerga globalak ezartzeko. Konbentzio fiskal baterako etorkizuneko akordio horrek —2027ra arte luzatuko da haren lanketa— hitzarmen bilateral eta multilateralen egungo sare inkoherente eta konplexua baztertu eta haren ordean esparru global koherente bat izateko bidea emango luke.⁵⁰ Halere, iparralde globaleko herrialdeek gogor eusten diote *statu quo*ari, eta ez dute erraz amore emango: Trumpen administraziopean dagoen AEBko Gobernuak otsailean jada irten zen

43. ActionAid International (2025). *Who Owes Who? External debts, climate debts and reparations in the Jubilee year*. <https://actionaid.org/sites/default/files/publications/FINAL%20Who%20Owes%20Who%20-%20FINAL%20COPY%20FOR%20WEBSITE%20-%202025th%20Feb%202025.pdf>

44. Mark Bou Mansour *et al.* (2024). *Justizia fiskalaren egoera 2024*, Tax Justice Network. <https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2024/11/State-of-Tax-Justice-2024-Spanish-Tax-Justice-Network.pdf>

45. UNCTAD (2020). *Tackling Illicit Financial Flows for Sustainable Development in Africa: Economic Development in Africa Report 2020*. New York: United Nations Publications. https://unctad.org/system/files/official-document/aldcafrica2020_en.pdf

46. Arimbi Wahono (2025). *Rights-based tax justice: A framework for a progressive, feminist, ecologically just, and decolonial approach to taxation*, WEDO, Financial Transparency Coalition, Center for Economic and Social Rights (CESR), Shared Planet. https://wedo.org/wp-content/uploads/2025/03/WEDO_AdvocacyBrief_Rights-Based-Tax-Justice.pdf

47. Bhumika Muchhala (2021).

48. Bhumika Muchhala (2021).

49. Kate Donald (2020). *A Rights-Based Economy: Putting people and planet first*, Christian Aid, Center for Economic and Social Rights. <https://www.cesr.org/sites/default/files/Rights%20Based%20Economy%20briefing.pdf>

50. Kate Donald (2020).

[...] fiskalitate ekologikoa fiskalitate progresibo, feminista eta dekolonial baten alderdiekin batera hartu behar da kontuan beti, duela gutxi egindako txosten batean zirriborratu den bezala. Eskubideetan oinarritutako esparru fiskal batek ekitatea, irisgarritasuna eta birbanaketa sustatu behar ditu, baina printzipio horietako bat ere ez da lortu behar beste batzuen kontura; hau da, esate baterako, kutsatzaileei edo berotegi-efektuko gasen isurleei zergak ezartzeko ahaleginek ez diete kalte egin behar diru-sarrerara txikiak izanik lan egiteko eta bizirauteko erregaia behar duten pertsonen.

prozesutik,⁵¹ eta Europar Batasuneko estatu kideak etengabe dabilta hura boikotatu eta ahuldu nahian.⁵²

Nolanahi ere, NBERen konbentzio fiskal baten negoziazio hauek oso erabakigarriak izatea espero izan dezakegun arren, fiskalitate ekologikoa fiskalitate progresibo, feminista eta dekolonial baten alderdiekin batera hartu behar da kontuan beti, duela gutxi egindako txosten batean zirriborratu den bezala.⁵³ Eskubideetan oinarritutako esparru fiskal batek ekitatea, irisgarritasuna eta birbanaketa sustatu behar ditu, baina printzipio horietako bat ere ez da lortu behar beste batzuen kontura; hau da, esate baterako, kutsatzaileei edo berotegi-efektuko gasen isurleei zergak ezartzeko ahaleginek ez diete kalte egin behar diru-sarrerara txikiak izanik lan egiteko eta bizirauteko erregaia behar duten pertsonen. Horrela, zergetatik edo dirulaguntza desegokiak ezabatzetik

datozen diru-sarrerak gizarte-babes unibertsalera bideratu beharko lirakeke, bidezko trantsizio baten alde eginez, deskolonizazioaren, feminismoaren, progresibitatearen eta ingurumen-justiziaren printzipioekin bat.⁵⁴

Planteamendu horrek ere desazkundera garamatza berriro, eta gogorarazten digu aberatsei zergak ezartzea ez dela nahikoa. 2024an argitaratutako hiru artikuluko sorta batean, hau azaltzen digu Emilia Reyesek: «Justizia fiskala sistemak aldatzeko estrategia zabalago baten parte moduan hartu behar da, beste osagai batzuekin batera, eta onartu behar du bilioidun pertsonak egotea mehatxu bat dela planetako bizitzarako».⁵⁵ «Aberastasunari % 2ko zerga bat ezartzeko eta gainerakoa bere horretan uzteko proposamena,» jarraitzen du Emiliak, «pobrezia desagerrarazteko edo zerbitzu publikoak finantzatzeko behar bezainbeste diru bideratzea lortzeko, ez da okerra bakarrik, oreka ekologikoa suntsitzearen konplize ere bada».⁵⁶

Finantziario klimatiko feminista

Krisi klimatikoa betikotzen duten egitura ekonomiko global antidemokratikoen testuinguruan, baita mundu osoko desparekotasunaren alderdi anitzen testuinguruan ere, finantziario klimatikoa funtsezko betebeharra da iparralde globaleko herrialdeentzat, legez loteslea izateaz gain, Klima Aldaketari buruzko NBERen Esparru Konbentzioaren arabera.⁵⁷ Finantziario klimatikoa —klima-aldaketa arintzeko, egokitze eta haren ondorioz izandako galera eta kalteei erantzuteko beharrezkoak diren funtsak ematea— ezinbestekoa da, baina giza eskubideen eta genero-berdintasunaren inguruan diseinatu eta gauzatu behar da, edo ez da izango gai krisi handi honi aurre egiteko.⁵⁸

51. Alexandra Wenzel (2025, otsailak 4). *Gizarte zibilak herrialdeak premiatzen ditu NBERen Nazioarteko Zerga Lankidetzari buruzko Konbentzioaren negoziazioetan aurrera egitera* [prentsa-oharra], Globaltaxjustice.org. <https://globaltaxjustice.org/news/as-u-s-leaves-the-un-tax-treaty-negotiations-civil-society-calls-on-countries-to-continue-championing-the-historic-process/>

52. Kudzai Mataba eta Elisângela Rita (2025, otsailak 14). *UN Convention on Tax: What happened at recent negotiations, and what's next?* International Institute for Sustainable Development (IISD). Iisd.org. <https://www.iisd.org/articles/explainer/united-nations-international-tax-convention-negotiations>

53. Arimbi Wahono (2025).

54. Arimbi Wahono (2025).

55. Emilia Reyes (2024). *Desazkunderaren ertzak: Iparralde globala, sektore kaltegarriak eta aberastasunaren kontzentrazioa*.

56. Emilia Reyes (2024). *Desazkunderaren ertzak: Iparralde globala, sektore kaltegarriak eta aberastasunaren kontzentrazioa*.

57. Arimbi Wahono eta Katie Tobin (2024).

58. WEDO (2024). *Five Dimensions of Feminist Climate Finance*. https://wedo.org/wp-content/uploads/2024/11/WEDO_FeministClimateFinance_2024.pdf

WEDOn, genero-berdintasuna lortzen eta klima-aldaketaren kausa sakonei eta haren ondorioei heltzen lagunduko duen finantziazio klimatiko feminista bat ulertzeko eta ezartzeko beharrezkoak diren bost alderdi zirriboratu ditugu. Genero-berdintasuna, giza eskubideak, kontu-ematea eta gardentasuna sustatzeko, finantziazio klimatiko feministak honelakoa izan behar du:

1. **Asmo handikoa, egokia eta aproposa:** gaur egungo funtsak baino nabarmen handiagoa; behar klimatikoaren eskalara eta sakontasunera egokitua, genero-egoeren arabera; eta aproposa benetan eraldatzailea den ekintza klimatikoa errazteko, mekanismo eta sistema global zein nazionalak eta haien mugak behar bezala baloratu ondoren.
2. **Irisgarria** generoaren eta justizia klimatikoaren arteko elkargunean lan egiten duten oinarritzko mugimendu, erakunde komunitario eta herri indigenentzat, zenbait bidetatik, zuzeneko sarbidea barne.
3. **Eraldatzailea genero-arloan:** klima-aldaketaren funtsezko kausei eraginkortasunez eta modu jasangarrian helduko diena, eta giza eskubideen esparru baten baitan genero-berdintasuna sustatuko duena.
4. **Arduratsua:** eskubideen titularrentzat ulergarria, bere prozesuen gardentasunari esker, eta kalte-erreparaziorako prozesu eta mekanismoak dituen.
5. **Sistemikoki eraldatzailea:** estraktibismo kapitalistari, inperialismoari eta neokolonialismoari, militarismoari eta patriarkatuari helduko diena, krisi klimatikoaren sakoneko kausa gisa; eta, aldi berean, benetako soluzioetatik aldentzen gaituzten soluzio faltsuak baztertuko dituen, frogatu gabeko teknologietan oinarritzen direnak eta/edo herri indigenen aurretiko baimen libre informatuaren eskubidea urratzen dutenak.⁵⁹

Amaierako gogoetak

FfD4ko azken dokumenturako negoziazioetan, hegoalde globaleko gobernu batzuek (zenbait negoziazio-bloke barne, hala nola Afrikar Taldea eta Uharteetako Estatu Txikien Aliantza) aldaketa sistemikoak eskatu zituzten NDFren gobernantza

Era horretan, eskaera funtsezko eta sistemikoenak ezabatu edo diluitu egin ziren azken testuan, hein handi batean iparralde globaleko herrialdeen mugimenduen erruz, Erresuma Batua eta EB barne. Azken dokumentua ateak itxita negoziatu zen, eta 2025eko ekainean zabaldu zen, *Sevillako Konpromisoa* izenburupean, Biltzarra bera hasi aurretik. Dokumentuan ekintzarako egiten diren deiak ez dira oso suspergarriak. Zehazki, «aurrerapenei buruz informatzeko» eta «funtsezko eztabaidetan sakontzeko» baino ez zaie eskatzen herrialdeei, konpromiso lotesle gutxiarekin eta finantziazio pribatuarekiko mendekotasun nabarmenarekin.

eta Munduko Bankua, zor subiranoa, kreditu-kalifikazioko agentziak, igorpen-eskubide bereziak eta garapenaren finantziazioa oinarritzen diren ekitaterik ezean, justiziaren aldeko mugimenduek eta gizarte zibilak aspalditik planteatutako aldarrikapenekin bat.⁶⁰ Baina iparralde globaleko herrialdeek eskaera horietako gehienak saihestea lortu zuten, eta erreforma arinak baino ez zituzten ahalbidetu, egiten ari diren ahaleginak bikoiztea eragozteko aitzakiarekin.⁶¹

Era horretan, eskaera funtsezko eta sistemikoenak ezabatu edo diluitu egin ziren azken testuan, hein

60. AFRODAD (2025, ekainak 25). *Calling for an ambitious outcome document for FfD4 in fixing Africa's debt crisis*. Afrodad.org. <https://www.afrodad.org/news-events/articles/calling-ambitious-outcome-document-ffd4-fixing-africas-debt-crisis>; FfD4 Civil Society Forum (2025). *Declaration from the FfD4 Civil Society Forum*. <https://www.dataocms-assets.com/120585/1751273611-forum-declaration.pdf>

61. Maria José Romero eta Jean Saldanha (2025). *Fourth International Conference on Financing for Development exposes continued lack of commitment to address systemic issues*. Bretton Woods Project. <https://www.brettonwoodsproject.org/2025/07/fourth-international-conference-on-financing-for-development-exposes-continued-lack-of-commitment-to-address-systemic-issues/>; AFRODAD (2025, ekainak 25).

59. WEDO (2024). *Five Dimensions of Feminist Climate Finance*.

handi batean iparralde globaleko herrialdeen mugimenduen erruz, Erresuma Batua eta EB barne. Azken dokumentua ateak itxita negoziatu zen, eta 2025eko ekainean zabaldu zen, *Sevillako Konpromisoa* izenburupean, Biltzarra bera hasi aurretik.⁶² Dokumentuan ekintzarako egiten diren deiak ez dira oso suspergarriak. Zehazki, «aurrerapenei buruz informatzeko» eta «funtsezko eztabaidetan sakontzeko» baino ez zaie eskatzen herrialdeei, konpromiso lotesle gutxirekin eta finantziazio pribatuarekiko mendekotasun nabarmenarekin.⁶³

Garapenerako eta justizia ekonomikorako finantziazioarekin lotutako prozesu multilateralek, finantziazio pribatuaren fantasiari eusten jarraitu beharrean, krisi globalei aurre egiteko beharrezkoak diren aurrerapenen ulermen integralean oinarritu

beharko lukete. Krisi global horien artean daude klima- eta ingurumen- asaldura larriak, baina baita emakumeak, genero anitzeko pertsonak eta egiturazko beste marjinazio-mota batzuen biktima diren beste pertsona batzuk azpiratzen tematutako autoritarismoaren gorakada ere. Horrelako ikuspegi sistemiko batek justizia ekonomiko eta klimatiko feministaren arloko neurri ausartak babestu ahal izango lituzke. Mundu osoko herri-mugimenduetan eta giza eskubideen defendatzaileengan jartzen badugu arreta, elkartasunezko eta elkarri laguntzeko ekonomiak eraikitzeko nahiz herritarren lurak eta eskubideak austerizidiotik, estraktibismotik eta militarismotik babesteko egiten duten lanean, justizia ekonomikoa, justizia ekologikoa eta genero-justizia nagusi diren etorkizun kolektibo bat imajinatu ahal izango dugu. ■

62. María José Romero eta Jean Saldanha (2025); AFRODAD (2025).

63. Nazio Batuak (2025). *Sevillako Konpromisoa*, A/CONF.227/2025/L.1; Talaat eta Katie Tobin (2025, abuztuak 12). *Feministak finantza-bidegabekeriari aurre egiten FfD4n*. Menafemmovement.org., <https://menafemmovement.org/feminists-confront-financing-injustice-at-ffd4/>